

АНАЛІЗ ДОВГОСТРОКОВИХ РІШЕНЬ

МІСТА УЖГОРОД ТА МУКАЧЕВО

ПРОГРЕС В НАПРЯМКУ
МІСЦЕВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО
У МІСЦЯХ КОМПАКТНОГО
ПРОЖИВАННЯ

ВЕРЕСЕНЬ 2023 | УКРАЇНА

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Станом на червень 2023 р. за приблизними оцінками 5,1 млн людей були внутрішньо переміщені в межах України, і ця кількість поступово зменшувалася із серпня 2022р.¹ Разом з тим, переміщення є **тривалим** – 80% ВПО залишаються переміщеними довше 8 місяців. Варто зазначити, що значна частка ВПО (60%) не мають чітких намірів щодо переїзду з їх теперішнього місця проживання у найближчій перспективі.² У цьому контексті **місця компактного проживання** (МКП), які початково були створені в якості тимчасового притулку на ранній стадії повномасштабного вторгнення, приймали переміщених людей довгий період часу. Станом на серпень 2023 р. це стосувалося близько 112 тис. ВПО по всій країні.³

Така динаміка переміщення змушує національних та міжнародних суб'єктів в Україні співпрацювати на постійній основі, щоб сприяти впровадженню **довгострокових рішень** (ДР) для ВПО, включаючи підтримку місцевої інтеграції⁴ тих, хто вирішив залишитися у теперішньому місці переміщення. За таких умов МКП завжди варто розглядати в якості **крайнього рішення** для ВПО⁵, оскільки вони не створюють реальних передумов для місцевої інтеграції і часто не відповідають мінімальним вимогам щодо житлових умов.⁶ Окрім того, ті, хто залишаються у місцях компактного проживання, часто страждають від високого рівня вразливості та соціально-економічної незахищеності,⁷ що, ймовірно, загострює труднощі, пов'язані з місцевою інтеграцією, на кшталт доступу до працевлаштування або ринку оренди житла.

Враховуючи вищевказані причини, REACH, у тісній співпраці з кластером CCCM (Кластер з управління та координації місць компактного проживання), опитав у м. Ужгород та м. Мукачево 254 переміщені домогосподарства, які проживають в МКП, а також 426 непереміщених ДГ.⁸ Метою був збір базових даних для оцінки прогресу в напрямку місцевої інтеграції ВПО, які змушені проживати в МКП тривалий час. Оцінка проводилася шляхом порівняння їхнього становища з непереміщеними групами населення з використанням Рамкової програми Міжвідомчого постійного комітету (МПК) з пошуку довгострокових рішень в інтересах ВПО.⁹ Це опитування є початковою фазою **лонгітудного дослідження** у двох раундах,¹⁰ спрямованого на визначення тенденцій та відмінностей у запровадженні довгострокових рішень у цих двох підгрупах. Аналогічні дослідження були також проведені у Дніпрі та Вінниці.

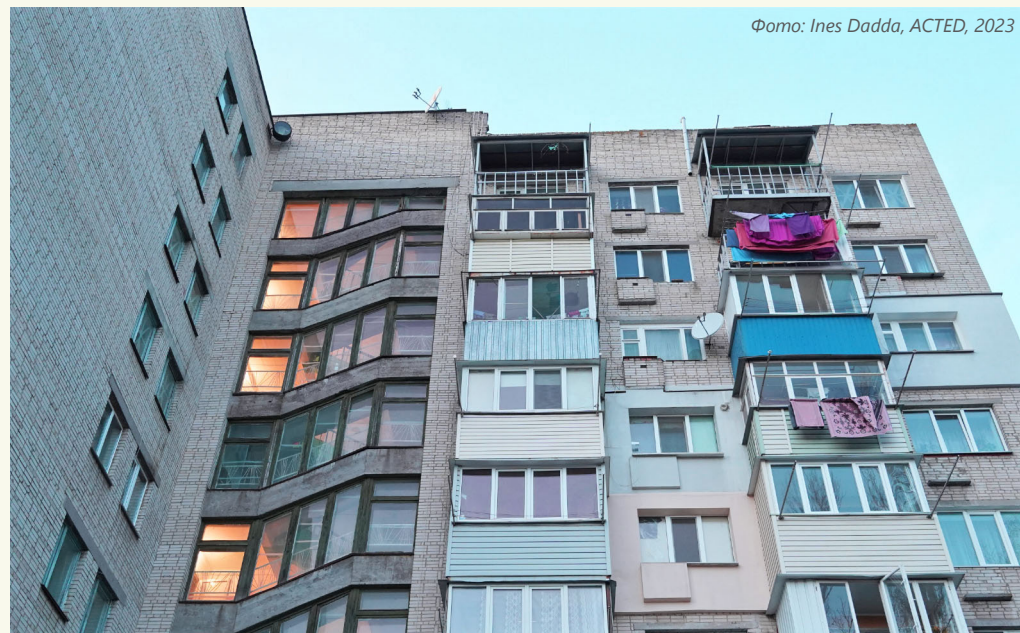

Фото: Ines Dadda, ACTED, 2023

Фото: Ines Dadda, ACTED, 2023

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Пріоритети та плани ВПО на майбутнє

Майже половина (**49%**) переміщених домогосподарств у МКП виразили намір залишитися у м. Ужгород та м. Мукачево на наступний рік, тоді як **41%** повідомили, що мають намір повернутися в населений пункт постійного проживання. Ті, хто планує залишитися, зазначили, що необхідними умовами забезпечення їхнього перебування в цьому місті є наявність постійного житла (**52%**) та стабільне відчуття безпеки (**55%**).

Безпека та захищеність

Переміщені домогосподарства оцінили рівень безпеки **вище**, ніж непереміщені.

Доступ до основних послуг

Дані свідчать про те, що переміщені домогосподарства в МКП мали відносно непоганий доступ до медичних послуг (**83%**) та майже повний доступ до освітніх послуг (**95%**). Серед переміщених дітей, які проходили навчальні програми, половина (**50%**) відвідували заняття в дистанційному форматі у навчальних закладах, розташованих на територіях їхнього постійного проживання.

Гарантії проживання та житлові умови

Найчастіше місцем компактного проживання ВПО є гуртожитки навчальних закладів, де на момент збору даних проживав **41%** ВПО. У контексті скарг на погані житлові умови найчастіше згадувалися брак приватності (**37%**), доступу до побутової техніки (**31%**) та зручностей для вразливих людей (**30%**).

Працевлаштування

Отримані дані свідчать, що **51%** ВПО працездатного віку, які проживають в МКП, були економічно активними (працювали або навчалися) на період збору даних порівняно з **79%** непереміщених осіб. Результати свідчать про те, що ВПО з нижчим рівнем освіти були більш схильні працювати на неофіційних посадах або залишатися безробітними.

Доступ до стабільного доходу

Переміщені домогосподарства, які проживають в МКП, мали в середньому нижчий дохід, порівняно з непереміщеними особами, і тільки **47%** з них повідомили, що їхній місячний дохід становить більше 4001 грн (українська гривня) на одного члена домогосподарства. Окрім того, більше половини (**53%**) з них поклалися виключно на грошову допомогу як на основне джерело

Відновлення ЖЗМ (житлових, земельних та майнових прав)

Згідно з даними, **20%** переміщених домогосподарств, які володіли житлом, землею чи майном (ЖЗМ), що були пошкоджені та потребували компенсації, перебували у процесі отримання (**18%**) або вже отримали компенсацію (**2%**).

Доступ до документації

Більшість (**96%**) переміщених домогосподарств повідомили, що мають усі адміністративні документи. Ті, хто втратив документацію, у період, що передував збору даних, переважно змогли її відновити.

Возз'єднання сім'ї

Серед опитаних переміщених домогосподарств розлучення сімей було звичайним явищем (**29%**). Із них тільки чверть змогла возз'єднатися з сім'єю.

Соціальна згуртованість

За словами більшості респондентів (**94%**) соціальна згуртованість між переміщеними та непереміщеними особами в Ужгороді та Мукачеві є загалом позитивною. Проте **22%** переміщених ДГ в МКП повідомили про випадки, які сприймалися як дискримінація.

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ

Загальний огляд

Основною групою населення, яка розглядається в цьому дослідженні, є домогосподарства ВПО, які проживають в МКП в Ужгороді та Мукачеві принаймні три місяці. Збір даних проводився з використанням кількісного підходу, на основі методу особистого інтерв'ю домогосподарств зі стандартизованими закритими питаннями. Окрім того, із використанням аналогічного методу було опитано контрольну групу¹¹, яка складалася з непереміщених домогосподарств, які проживають в м. Ужгород та м. Мукачево.

Вибірка

МКП в Ужгороді та Мукачеві були визначені на основі переліку МКП, розробленого СССМ Кластером. Загалом, було опитано 254 переміщених ДГ, які налічували 581 людину, що, за оцінками, відповідає 20% населення МКП (2 897 ВПО) на час збору даних (травень-червень 2023).¹² Відбір респондентів з кожного МКП здійснювався методом зручної вибірки.¹³ Оскільки цей метод передбачає відбір учасників відповідно до їх доступності, результати для переміщених ДГ в МКП варто розглядати як індикативні.¹⁴ Водночас, за допомогою точок GPS, розставлених по місту випадковим чином, було відібрано 426 непереміщених ДГ, що забезпечило репрезентативні¹⁵ результати з похибкою 5% та довіркою ймовірністю 95% .

Оцінка прогресу реалізації довгострокових рішень

Оскільки довгострокові рішення не можуть вважатися повністю досягненими, поки ВПО знаходяться у місцях компактного проживання, йдеться лише про частковий прогрес у напрямку місцевої інтеграції опитаних ВПО. Ця оцінка здійснюється за допомогою критеріїв Довгострокових рішень Міжвідомчого постійного комітету (МПК) та ключових показників.¹⁶ Для кожного ключового показника дослідження встановлюються цільові орієнтири, які визначають цілі для досягнення довгострокового рішення. Ці орієнтири встановлюються або як 100-відсотковий цільовий показник, або як результат контрольної групи. Вибір між цими двома наборами цільових орієнтирів визначається у кожному конкретному випадку на основі досяжності критерію та важливості врахування контекстуальних чинників (наприклад, використання показника зайнятості непереміщених ДГ для оцінки стану ринку праці).

ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Це дослідження є **проміжним заходом**, спрямованим на визначення тенденцій виключно шляхом кількісного аналізу. Окрім того, дослідження проводиться тільки з точки зору певного набору ключових показників, що дає обмежене уявлення про комплексні проблеми та можливості, з якими стикаються ВПО на шляху до місцевої інтеграції. Під час наступної стадії будуть використані якісні методи (інтерв'ю та обговорення у фокус-групах) для забезпечення вичерпного розуміння основної динаміки.

При цьому використання результатів непереміщених осіб в якості контрольної точки для оцінки прогресу в напрямку місцевої інтеграції впирається у **неминучі обмеження**. Результат по кожному показнику вимірюється на основі сприйняття ВПО та непереміщеними особами їхнього власного становища, що призводить до появи різних критеріїв, на які, ймовірно, впливає їхній досвід. Цей аспект слід враховувати читачеві при зіставленні результатів, одержаних за двома групами.

Крім того, необхідно, щоб у ході подальших досліджень основна увага приділялася тому, наскільки реальною для ВПО є можливість **повернутися** до місць свого постійного проживання або **переселитися** в інші частини країни в довгостроковій перспективі – два шляхи передбачені Рамковою програмою МПК для ДР, окрім місцевої інтеграції. REACH і СССМ співпрацюють з партнерами з метою поступового усунення цих інформаційних прогалів, які мають вирішальне значення для розширення прав і можливостей ВПО, які бажають зробити усвідомлений вибір з-поміж можливих довгострокових рішень.

Також дані, отримані від непереміщених осіб, демонструють специфічні зміщення, зокрема через понадпредставленість осіб з ромської громади. Ці упередження вплинули на висновки про доступ до освіти, особливо щодо частки дітей ВПО віком від 6 до 18 років, які навчаються, який є вищим порівняно з непереміщеними особами тієї ж вікової групи.

А КЛЮЧОВІ ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Переміщені ДГ у місцях компактного проживання

Загалом було опитано 254 домогосподарства, що включали 581 людину (середній розмір ДГ – **2,3**). Статеві-віковий розподіл стає асиметричним у групі старше 35 років, оскільки кількість жінок утрічі перевищує кількість чоловіків. Середній вік членів домогосподарств становив **40,2** років. За даними опитування близько третини (**31%**) усіх членів ДГ та **19%** молодших за 60 років страждали від хронічного захворювання або інвалідності. У 42% домогосподарств була принаймні одна дитина. Більшість (**90%**) ДГ проходили опитування українською мовою.

Непереміщені ДГ

Загалом було опитано 426 домогосподарств, які включали 1 203 людей (середній розмір ДГ – **2,8**). Статеві-віковий розподіл був відносно збалансований. Середній вік членів ДГ становив **36,3** років, що вказує на їхній молодший віковий профіль порівняно з ВПО у МКП. За даними опитування тільки **13%** з усіх непереміщених членів ДГ та **7%** осіб молодше 60 років страждали від хронічного захворювання або інвалідності. Переважна більшість (**98%**) ДГ проходили опитування українською мовою.

Рисунок 1. Розподіл за віком та статтю

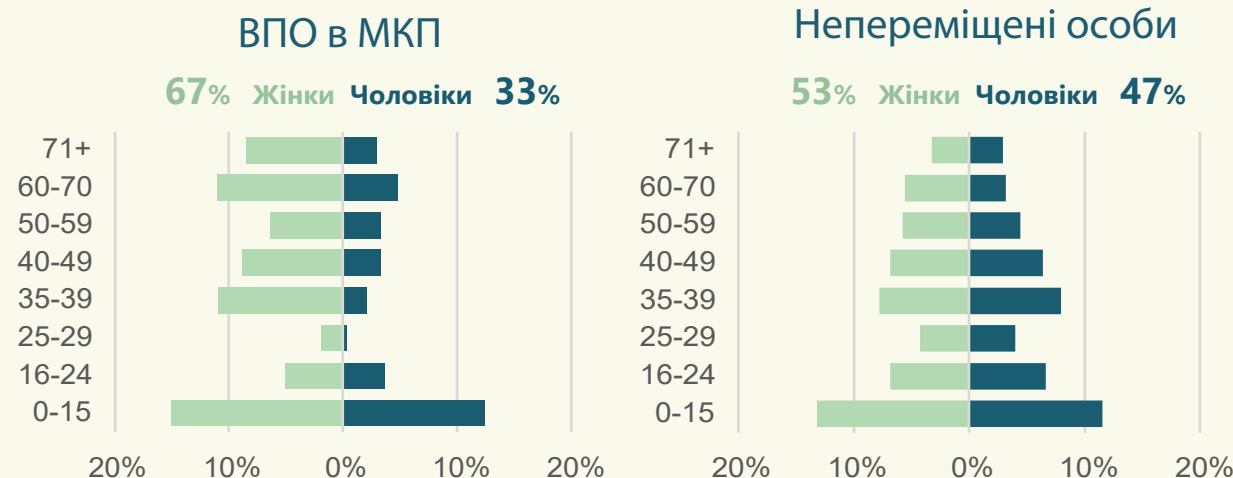
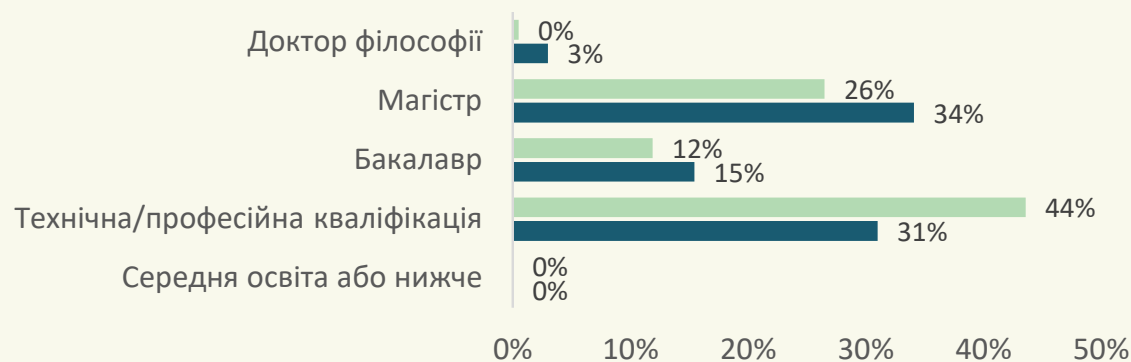

Рисунок 2. Рівень освіти повнолітніх членів ДГ

● ВПО в МКП ● Непереміщені особи

В ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ІСТОРІЯ МОБІЛЬНОСТІ

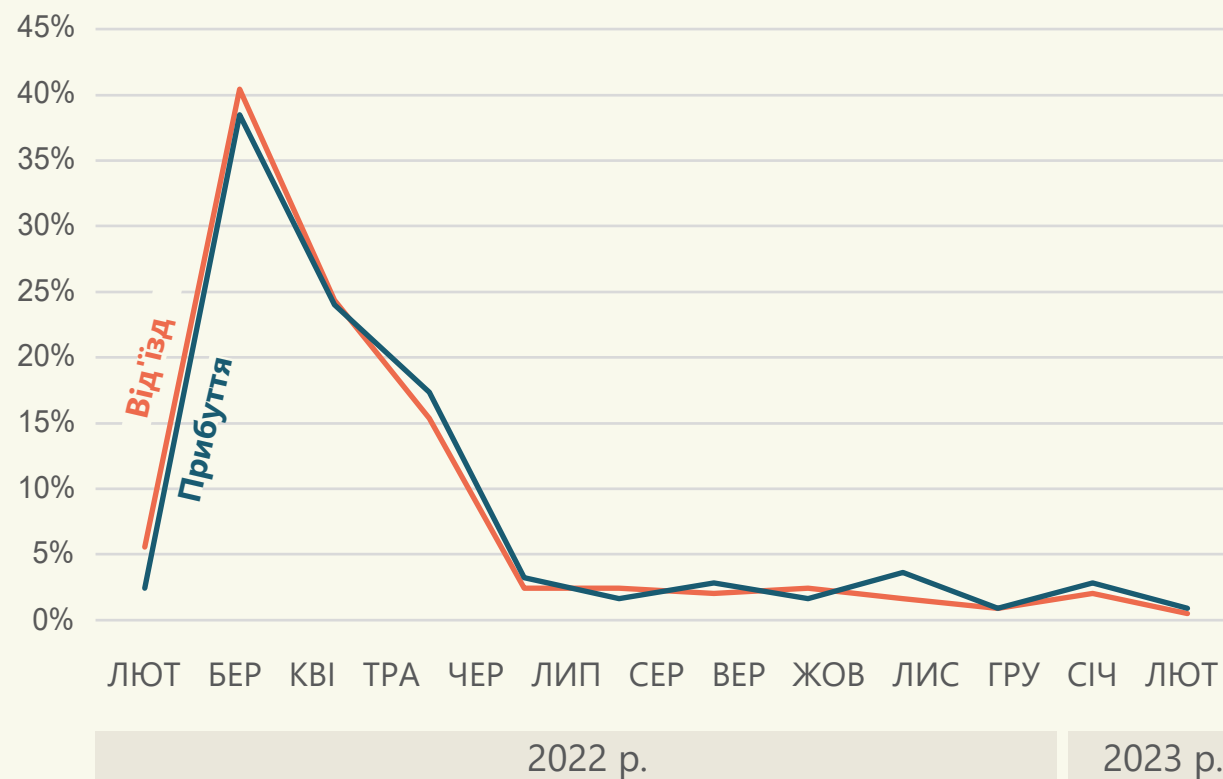
Тенденції мобільності

Значна більшість опитаних переміщених ДГ в МКП походить з Донецької (36%), Харківської (23%), Луганської (18%) та Запорізької (10%) областей. Найбільший приплив ВПО в Ужгород та Мукачево відбувся у перші три місяці загострення бойових дій, причому найвищий відсоток прибуття ВПО було зафіксовано у березні 2022 року (39%). Ужгород та Мукачево були пріоритетними місцями для більшості ДГ, оскільки 90% повідомили, що прибули у місто менш ніж за 30 днів після від'їзду.

Фактори, що спонукають від'їзд і прибуття ВПО

Міркування безпеки (**100%**), відсутність гуманітарної допомоги (**30%**) та житла (**18%**) були найбільш згадуваними причинами покинути населений пункт постійного проживання для переміщених ДГ в МКП. Водночас, найпоширенішими причинами для прибуття в Ужгород та Мукачево були відносна безпека (**99%**), доступність гуманітарної допомоги (**45%**) та доступність житла (**41%**).¹⁷

Рисунок 3. Тенденції пересування ВПО в МКП між населеним пунктом їхнього постійного проживання та м. Ужгород/Мукачево

С ПРІОРИТЕТИ ТА ПЛАНИ ВПО НА МАЙБУТНЄ

Пріоритети щодо довгострокових рішень на наступний рік

Майже половина (**49%**) переміщених ДГ в МКП зазначили, що збираються залишитися в м. Ужгород та м. Мукачево на період до року після збору даних (до червня 2024 р.). Серед них більше половини (**56%**) вважає, що це рішення може бути реалізоване. Серед цієї групи більшість (**71%**) має конкретні плани, щоб реалізувати свій намір залишитися в місті.

Ті, хто планують залишитися в Ужгороді та Мукачеві, зазначили, що необхідними умовами є економічні можливості (**52%**) та наявність постійного житла (**52%**).¹⁸ Варто зазначити, що перспектива залишитися в Ужгороді чи Мукачеві переважала (**63%**) серед ДГ з принаймні однією вразливою особою на час збору даних.

Водночас, помітна частка переміщених ДГ в МКП (**41%**) зберігала намір повернутися до населеного пункту постійного проживання наступного року. Для них необхідною умовою було покращення безпекової ситуації у місці постійного проживання (**89%**).¹⁹ Майже третина (**36%**) з тих, хто мав намір повернутися, зазначали, що зможуть реалізувати це рішення. У цій групі більшість опитаних (**68%**) мала конкретні плани щодо здійснення свого наміру повернутися до свого постійного місця проживання.

Пріоритетне місце проживання переміщених ДГ у МКП на наступні 12 місяців

 49%

ВПО мають намір **залишитися** в Ужгороді/Мукачеві

 41%

ВПО мають намір **повернутися** до місця постійного проживання

 8%

ВПО мають намір поїхати **в інше місце** в межах країни або за кордон²⁰

Рисунок 4. Умови для реалізації пріоритетного варіанту

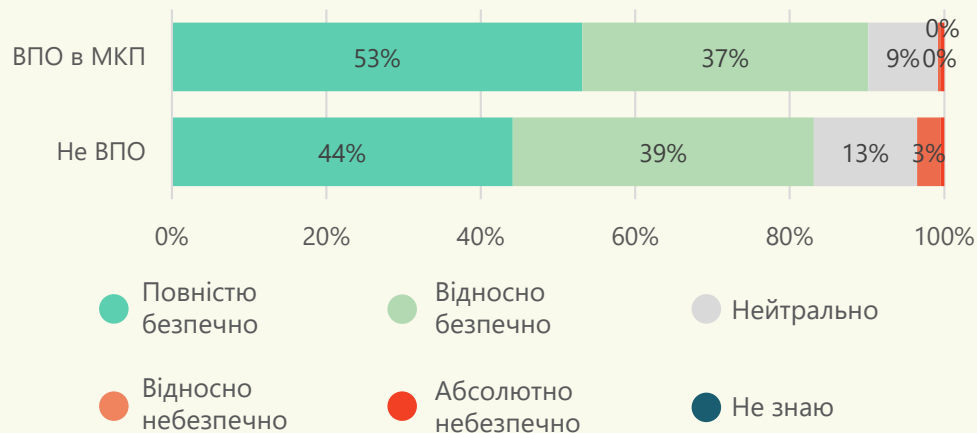

1 БЕЗПЕКА ТА ЗАХИЩЕНІСТЬ

Показник 1: Відчуття безпеки та захищеності

Майже всі переміщені ДГ (**90%**) повідомили, що сприймають безпекову ситуацію як відносно або повністю безпечну під час пересування містом (вдень або вночі) впродовж останніх 3 місяців, причому цей показник є дещо вищим порівняно з непереміщеними особами (**83%**). Водночас, **4%** переміщених ДГ та непереміщених ДГ відповідно повідомили про випадки психологічного насильства, що мали місце протягом 3 місяців до збору даних.

Рисунок 5. Відчуття безпеки та захищеності

КРИТЕРІЙ 1 Безпека та захищеність

Довгострокові рішення можна вважати досягнутими, якщо особи не зазнають актів насильства щодо них, а їхній захист гарантується національними та місцевими органами влади незалежно від статусу переміщених осіб.²¹

Досягнення критерію 1: Безпека та захищеність

Дані вказують на те, що ВПО, які проживають у МКП Ужгорода та Мукачева, повідомили про дещо вищий рівень відчуття безпеки порівняно з непереміщеними особами. Водночас, **4%** ВПО повідомили, що стикалися із випадками психологічного насильства.

Досягнення критерію оцінюється за наступним показником:

Відчуття захищеності та безпеки

Частка переміщених ДГ, які повідомили про відчуття безпеки в діапазоні від "нейтрально" до "дуже добре".

Цільовим орієнтиром є показник у 100%.

2 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ

2.1 Доступ до основних послуг

Показник 1: Доступ до медичних послуг

Більшість (**96%**) переміщених ДГ у МКП та непереміщених ДГ (**95%**) повідомили, що потребували медичних послуг протягом останніх трьох місяців. Серед них **83%** переміщених ДГ та **87%** непереміщених ДГ вказували, що отримували ці послуги без будь-яких перешкод. Вартість медичних послуг та товарів була найбільш поширеною перешкодою серед домогосподарств, які не мали змоги отримати медичні послуги.

Серед ДГ ВПО, які зазначали, що потребували медичних послуг протягом останніх 3 місяців до збору даних,

 83%

повідомили, що змогли їх отримати.

Показник 2: Доступ до освітніх послуг

Згідно даних, майже всі (**95%**) дітей ВПО віком від 6 до 18 років, які проживають у МКП в Ужгороді/Мукачеві, проходили навчальні або підготовчі програми протягом трьох місяців після збору даних, тобто тільки незначна частка дітей потенційно опинилась у ситуації, коли вони не залучені ні до освітньої, ні до професійної діяльності.

Серед членів переміщених ДГ віком від 6 до 18 років, які повідомили, що відвідували початкову, середню школу або проходили професійну підготовку протягом останніх 3 місяців, половина (**50%**) вказувала, що навчальний заклад знаходиться у населеному пункті постійного проживання, **35%** – у місці перебування (Ужгород/Мукачево), а **15%** повідомили, що навчальний заклад знаходиться в іншому населеному пункті.

Зокрема, **9%** непереміщених ДГ, повідомили, що їхні діти не відвідують жодних навчальних закладів чи курсів через фінансові обмеження та небажання батьків відправляти своїх дітей до школи. Це потенційно можна пояснити понадпредставленістю з ромської громади у вибірці для опитування. Невідвідування школи може бути поширеним явищем серед ромської громади через безліч факторів, таких як культурні традиції (наприклад, міграційні моделі, ранні шлюби), бідність або стереотипи щодо них.²²

КРИТЕРІЙ 2.1 Доступ до основних послуг

ВПО повинні мати доступ без будь-якої дискримінації до основних послуг, щоб забезпечити достатній рівень життя та вважати довгострокові рішення досягнутими.

Досягнення критерію 2.1: Доступ до основних послуг

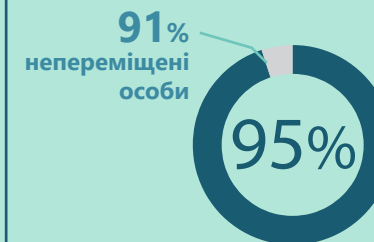
Згідно даних ВПО, які проживають у МКП в Ужгороді та Мукачеві, мали майже повний доступ до медичних (**83%**) та освітніх (**95%**) послуг. За словами респондентів, доступ до охорони здоров'я був ускладнений через витрати на медичні послуги та товари. Що стосується освітніх послуг, результати вказують на те, що частка ВПО шкільного віку, які проживають у МКП та навчаються за освітніми програмами, вища, ніж серед непереміщених осіб.

Досягнення критерію оцінюється за наступними показниками:

Безперешкодний доступ до медичних послуг

Середня частка переміщених ДГ, які повідомили про те, що не стикалися з перешкодами у доступі до медичних послуг, серед тих, хто зазначив, що потребував їх впродовж трьох місяців до збору даних.

Безперешкодний доступ до освітніх послуг

Середня частка дітей ВПО віком від 6 до 18 років, які проходили навчальні програми або програми професійної підготовки протягом останніх 3 місяців до збору даних.

2 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ

2.2 Гарантії проживання та житлові умови

Типи місць компактного проживання

Загалом **41%** переміщених ДГ зазначили, що проживають у гуртожитках навчальних закладів, решта – у готелях або хостелах (**20%**), інших нежитлових будівлях (**18%**) або у приміщеннях шкіл (**13%**). За отриманими даними переміщені ДГ з вищими щомісячними доходами (понад 4 000 грн на одного члена ДГ) частіше повідомляли про проживання у готелях/хостелах, ніж переміщені ДГ з нижчими щомісячними доходами (менше 4 000 грн на одного члена ДГ).

41%

переміщених ДГ зазначили, що вони проживали у гуртожитках навчальних закладів.

20%

переміщених ДГ повідомили, вони проживали у хостелах або готелях.

КРИТЕРІЙ 2.2. Гарантії проживання та житлові умови

Місця компактного проживання є крайнім рішенням для переміщених домогосподарств і повинні бути заміщені на стабільні житлові варіанти, для того аби вважати довгострокові рішення досягнутими. Разом з тим, поки МКП виконують роль тимчасового рішення в сфері житла, необхідно забезпечити мінімальні стандарти та гарантії проживання.²³

Показник 1. Гарантії проживання та страх виселення

Майже половина ВПО у МКП (**49%**) зазначили, що вони підписали з координаторами МКП письмові угоди, які встановлюють мінімальний термін перебування у місцях компактного проживання. З тих, хто підписав такі угоди, **34%** опитаних повідомили, що побоюються виселення протягом наступних 6 місяців після збору даних. Серед респондентів, які не підписували угод, частка тих, хто побоюється виселення, становила **40%**. ВПО, які проживали у гуртожитках навчальних закладів, найчастіше зазначали наявність страху виселення, незважаючи на те, що саме серед цієї групи було найбільше тих, хто підписав письмові угоди (**49%**). Насамкінець, лише **1%** переміщених ДГ у МКП повідомив про випадки виселення протягом 6 місяців до збору даних.

Рисунок 6. Частка ДГ, які повідомили про отримання письмової угоди про мінімальний гарантований термін перебування у МКП

2 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ

2.2 Гарантії проживання та житлові умови

Показник 2. Житлові умови

У ході опитування ВПО в МКП та непереміщеним особам було запропоновано оцінити за шкалою від 1 (дуже погано) до 5 (дуже добре) їхні житлові умови за різними критеріями. Переміщені ДГ частіше оцінювали умови як дуже погані (1) та погані (2) порівняно з непереміщеними ДГ (див. Рисунок 7 нижче), підкреслюючи основні, на їхню думку, проблеми з житловими умовами у місцях компактного проживання.

Рисунок 7. Частка оцінок "погано" та "дуже погано" для критеріїв житлових умов

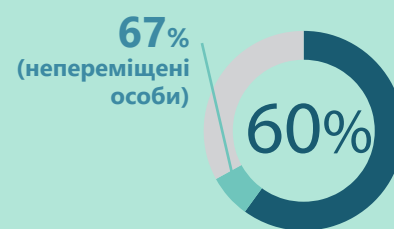
Досягнення критерію 2.2.

Гарантії проживання та житлові умови

Цей критерій можна вважати виконаним, якщо усі переміщені ДГ (100%) в Ужгороді та Мукачеві не мешкають у місцях компактного проживання та мають інші варіанти постійного житла. У цьому контексті та відповідно до описаного вище критерію, згідно з яким МКП розглядаються як тимчасові рішення у сфері житла, оцінка прогресу в досягненні довгострокових рішень ґрунтується на двох наступних показниках.

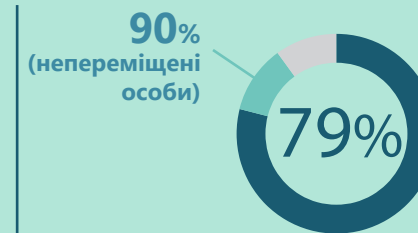
Із урахуванням того, що **41%** опитаних ВПО повідомили, що були розміщені в гуртожитках навчальних закладів, існуючі письмові угоди про мінімальний термін їхнього перебування у місцях компактного проживання, здається, не сприяють подоланню страху мешканців перед виселенням. Насправді, лише **60%** загалом відчували себе у безпеці. Стосовно житлових умов переміщені ДГ надали негативні оцінки для таких критеріїв, як приватність, доступ до побутової техніки та наявність умов для вразливих членів домогосподарства.

Досягнення критерію оцінюється за наступними показниками:

Відсутність відчуття загрози виселення

Середня частка переміщених ДГ, які повідомили, що не побоюються виселення протягом наступних шести місяців.

Суб'єктивно хороші житлові умови

Середня частка переміщених ДГ, які оцінили критерії житлових умов від 3 (нейтрально) до 5 (дуже добре), узагальнена з 9 середніх оцінок (по одній на кожен критерій).

3 ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

3.1 Працевлаштування

КРИТЕРІЙ 3.1. Працевлаштування

ВПО працездатного віку повинні мати доступ до можливостей працевлаштування без дискримінації, щоб вони могли задовольняти свої основні соціально-економічні потреби.

Показник 1. Економічно активне населення

До лютого 2022 року

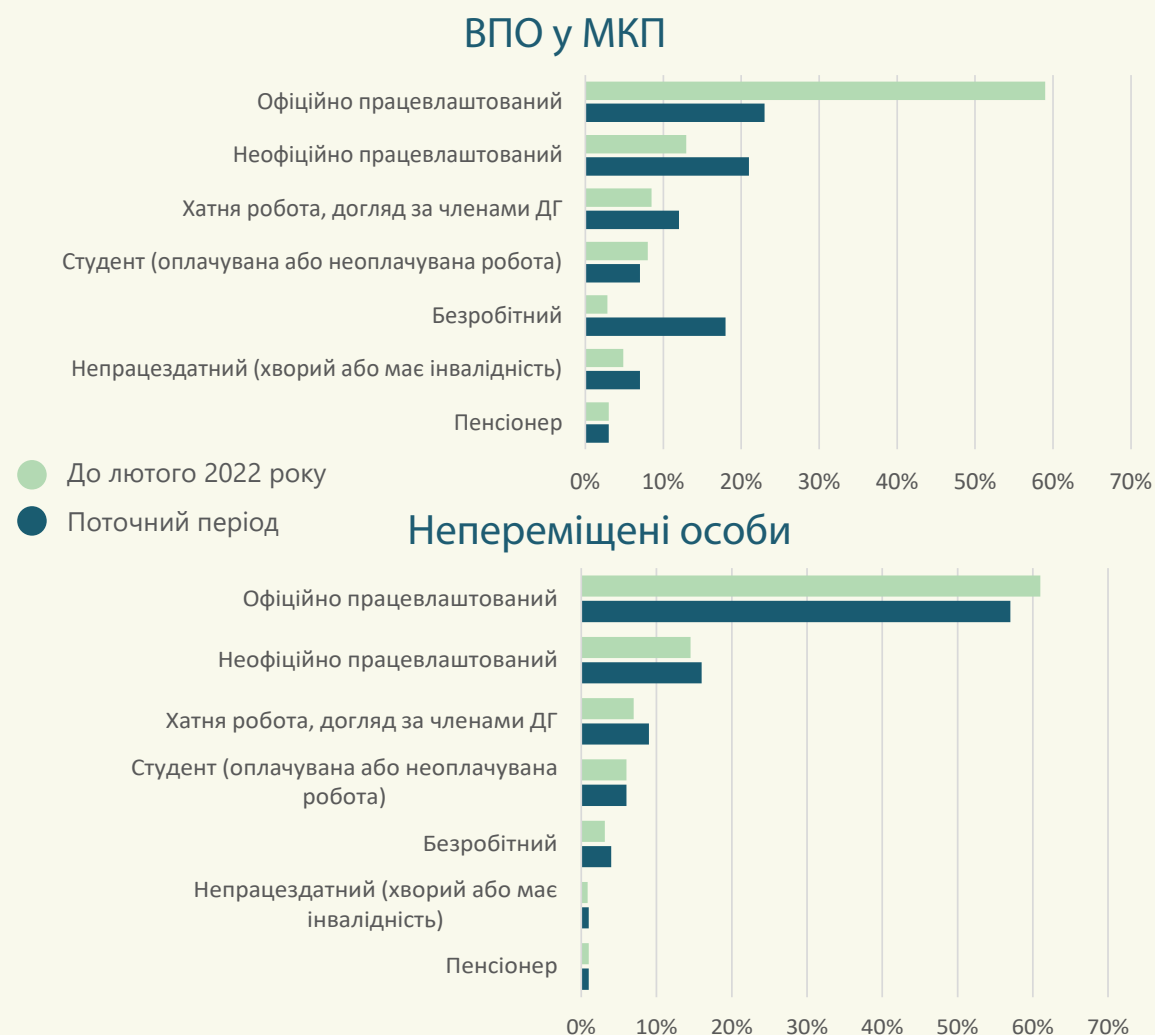
Рівень зайнятості у цих двох підгрупах був практично однаковим до лютого 2022 р. Згідно з результатами опитування **80%** ВПО працездатного віку (18-59 років) були активними (працювали або навчалися). Частка таких людей серед непереміщених осіб становила **82%**.

Поточний період

Нинішній рівень зайнятості свідчить про різке скорочення кількості активних осіб (які працюють або навчаються) порівняно з періодом до лютого 2022 р. На момент збору даних **51%** членів переміщених ДГ у МКП в Ужгороді та Мукачеві були активними порівняно з **79%** членів непереміщених ДГ.

Серед членів переміщених ДГ, які були офіційно працевлаштованими до свого вимушеного переміщення у лютому 2022 р., лише **39%** осіб й надалі є офіційно працевлаштованими, **19%** перейшли на неофіційне працевлаштування, а **7%** осіб наразі займаються хатньою роботою (догляд за членами ДГ, що є неоплачуваною роботою).

Рисунок 8. Порівняння статусу зайнятості до лютого 2022 р. та станом на зараз для ВПО та непереміщених осіб працездатного віку (18-59 років)²⁴

3 ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

3.1 Працевлаштування

Фокус: рівень освіти та сектори економіки

За отриманою інформацією сфера обслуговування (**25%**), освіта (**15%**) та торгівля (**14%**) були найпоширенішими секторами економіки, у яких були зайняті члени переміщених ДГ на момент збору даних. Непереміщені особи працювали здебільшого в аналогічних секторах економіки; на другому місці були сектори державного управління та оборони (**9%** членів ДГ, зайняті в обох секторах).

Члени переміщених ДГ з нижчим рівнем освіти були більш схильні працювати неофіційно або залишатися безробітними. Крім того, вони були працевлаштовані переважно у секторах економіки, що передбачали наявність технічної спеціалізації, таких як видобуток корисних копалин і розробка кар'єрів, водопостачання, водовідведення та утилізація відходів, а також ремонт автотранспортних засобів.

За словами членів переміщених ДГ, які повідомили, що наразі є безробітними [n=49], відсутність можливостей/вакансій, дискримінаційні практики найму та низька заробітна плата були основними причинами їхнього безробіття.

За зібраною інформацією ВПО у МКП працювали у секторах економіки, для роботи в яких вони мали кращі навички або відповідну освіту (сфера обслуговування, освіта, оптова та роздрібна торгівля). Крім того, серед тих, хто повідомив, що є безробітним, лише **8%** членів переміщених ДГ у МКП і **1%** непереміщених осіб були зареєстровані у центрі зайнятості.

Досягнення критерію 3.1. Працевлаштування

За отриманою інформацією на момент збору даних **51%** ВПО працездатного віку, які проживали у МКП, були економічно активними (працювали або навчалися) порівняно з **79%** непереміщених осіб. Результати свідчать, що ВПО з нижчим рівнем освіти були більш схильні працювати неофіційно або залишатися безробітними.

Досягнення критерію оцінюється за наступним показником:

Члени ДГ працездатного віку, які навчаються або працюють

Середня частка ВПО у віці від 18 до 59 років, які працюють або займаються навчанням та професійною підготовкою, порівняно з результатами для непереміщених осіб.

3 ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

3.2 Стабільний дохід

КРИТЕРІЙ 3.2. Стабільний дохід

ВПО повинні мати доступ до стабільних доходів, що постійно генеруються або оновлюються. У контексті України це передбачає доступ до стабільних джерел доходу, таких як працевлаштування, а також програми соціального забезпечення та забезпечення засобів до існування (наприклад, професійна підготовка).

Показник 1. Збереження доступу до соціальних виплат

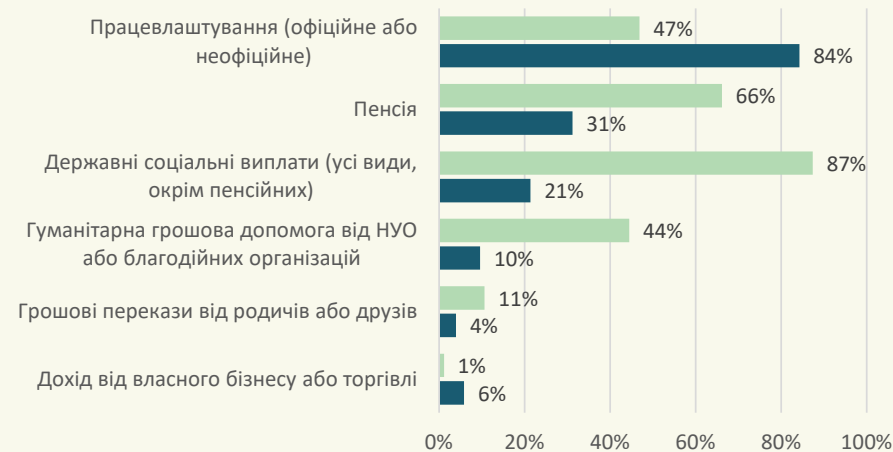
Майже усі (**94%**) переміщені ДГ у МКП стверджували, що мали право на державні соціальні виплати²⁵ з початку бойових дій у лютому 2022 року. Більшість з них мала право на виплати, спеціально призначені для ВПО (**91%**), пенсію (**72%**) або інші додаткові програми соціальної допомоги на основі критеріїв вразливості або низького рівня доходу (**20%**).²⁶ Натомість лише **51%** непереміщених ДГ зазначили, що мають право на державні соціальні виплати.

Серед переміщених ДГ у МКП [n=241], які мали право на допомогу, **53%** повідомили, що вони не стикалися з проблемами при відновленні доступу до державних соціальних виплат, порівняно з **82%** непереміщених осіб. За словами переміщених ДГ, які стикнулися з перешкодами [n=109], найпоширенішою проблемою були затримки у процедурах (**95%**).²⁷

 53%

переміщених ДГ, які зазначили, що мали право на державні соціальні виплати, змогли відновити доступ до цієї допомоги без перешкод.

Рисунок 9. Джерела доходу домогосподарств

● ВПО у МКП

● Непереміщені особи

Примітка: Дані щодо пенсій та державних соціальних виплат включають ДГ, які мають право на виплати та повідомили про їхню затримку.

Показник 2: Категорії джерел доходу

Загалом **47%** переміщених ДГ повідомили, що працевлаштування (офіційне або неофіційне) є джерелом доходу, порівняно з **69%** ДГ у період до лютого 2022 року. Натомість більше половини (**53%**) переміщених ДГ повідомили, що наразі вони покладаються виключно на допомогу: пенсію, соціальні виплати, грошову допомогу або грошові перекази (порівняно з **15%** непереміщених осіб). До **87%** переміщених ДГ отримали державні соціальні виплати, в основному завдяки тому, що вони мали право на виплати для ВПО. Крім того, **44%** переміщених ДГ повідомили про отримання багатоцільової грошової допомоги від НУО (неурядових громадських організацій).²⁸

При розгляді домогосподарств з дорослими членами працездатного віку (18-59 років) помітно, що до **36%** ВПО у МКП покладаються виключно на грошову допомогу, порівняно з **4%** непереміщених осіб. Дезагреговані дані також вказують на те, що це стосується **35%** переміщених ДГ зі щонайменше однією дитиною порівняно з **3%** непереміщених ДГ.

3 ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

3.2 Стабільний дохід

Показник 3: Рівні доходу

Дані свідчать про те, що середньомісячний дохід на одного члена ДГ в обох підгрупах (ВПО у МКП та непереміщені особи) змінився несуттєво проти рівня до лютого 2022 року. Серед ВПО у МКП середній дохід зменшився з 6 088 грн до **5 316** грн. Дохід непереміщених осіб збільшився з 9 638 грн до **9 949** грн. За наявними даними на нинішньому рівні доходи 35% ВПО становлять менше 4001 грн на одного члена ДГ²⁹ порівняно з 16% серед непереміщених осіб.

Слід зазначити, що члени переміщених ДГ, які мали низькі доходи (менше 4 001 грн) до лютого 2022 року [n=79], частіше (**56%**) відзначали зростання своїх доходів. Натомість переміщені ДГ, які належали до категорії з високими або середніми доходами [n=125], частіше повідомляли про зниження своїх доходів (**56%**).

Рівень доходів переміщених ДГ, у яких принаймні один член ДГ був працевлаштований до лютого 2022 року [n=174], знижувався частіше (**40%**). Цей відсоток зростає ще більше до **53%**, якщо вони не змогли знайти роботу в Ужгороді або Мукачеві [n=64].

Рисунок 10. Рівень доходу домогосподарств ВПО у МКП та непереміщених осіб до лютого 2022 року та станом на зараз

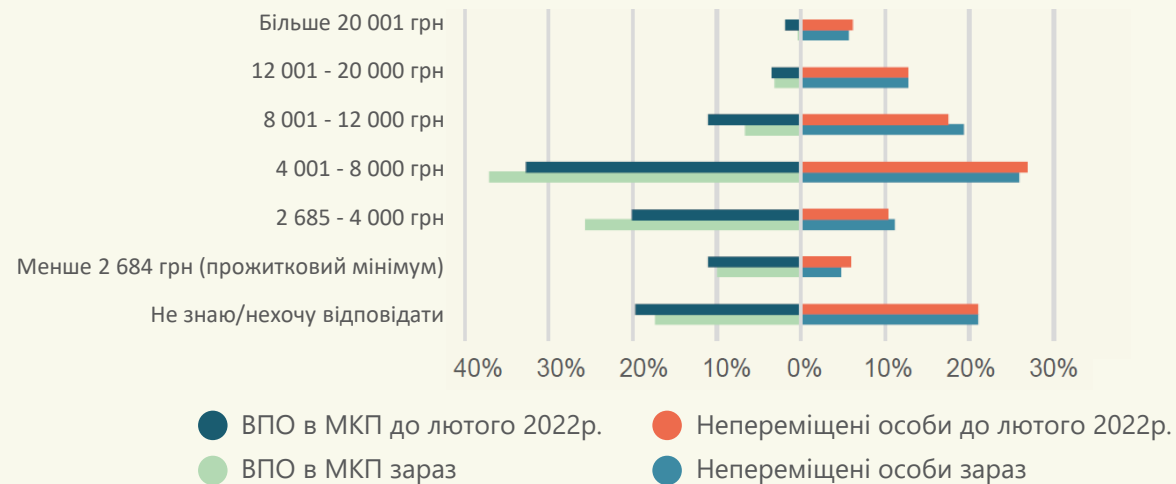
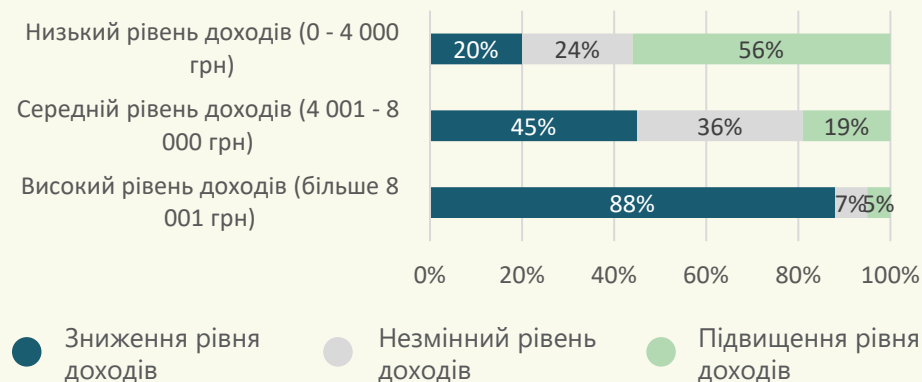

Рисунок 11. Коливання рівня доходів переміщених ДГ у МКП, дезагредовано за категорією доходу до лютого 2022 року

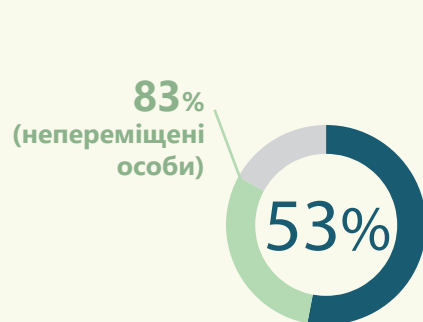
3 ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

3.2 Стабільний дохід

Досягнення критерію 3.2: стабільний дохід

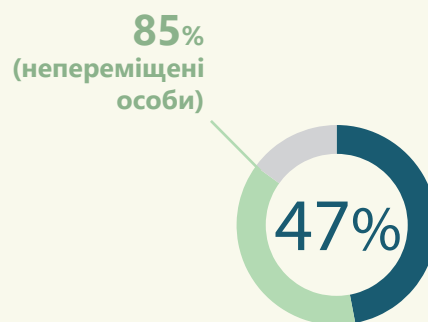
Переміщені ДГ, які проживають в МКП у м. Ужгород та Мукачево, отримували в середньому нижчі доходи, ніж непереміщені особи, і лише **47%** з них повідомили, що їхній щомісячний дохід на одного члена ДГ становить понад 4001 грн. Крім того, **53%** ДГ покладаються виключно на грошову допомогу як на основне джерело доходу. Зрештою, **53%** ВПО повідомили, що вони не стикаються з жодними перешкодами при спробі отримати доступ до державних соціальних виплат, на які вони мають право.

Досягнення критерію оцінюється за наступними показниками:

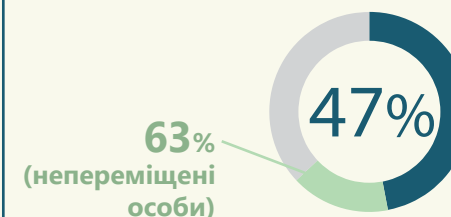
Успішно отримали доступ до державних соціальних виплат, якщо мали на них право

Частка переміщених ДГ, які повідомили, що не стикалися з перешкодами у доступі до державних соціальних виплат (включаючи пенсії), на які вони мали право.

Щонайменше 1 член ДГ має активний дохід

Частка переміщених ДГ, які покладаються принаймні на одне джерело активного доходу, наприклад, працевлаштування, бізнес або оренда.

Місячний дохід становить більше 4001 грн на одного члена ДГ

Частка переміщених ДГ, які повідомили, що їхній місячний дохід на одного члена ДГ становить більше 4001 грн.

4 ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛА, ЗЕМЛІ ТА МАЙНА (ЖЗМ)

КРИТЕРІЙ 4. Ефективний механізм відновлення ЖЗМ

ВПО повинні мати доступ до ефективних і доступних механізмів для своєчасної реституції ЖЗМ, незалежно від того чи повертаються вони, чи воліють інтегруватися на місцях, чи оселитися в інших регіонах країни.

Пошкодження та власність

Переважна більшість всіх переміщених ДГ в МКП у м. Ужгород та Мукачево (94%) повідомили, що володіли ЖЗМ до переміщення, і майже всі з них (95%) заявили, що мають визнаний договір або документ, що підтверджує право власності.

З тих, хто володіє ЖЗМ [n=234], **40%** осіб зазначили, що його було пошкоджено або знищено, **29%** повідомили, що їхнє ЖЗМ пошкоджень не зазнало, а **29%** вказали, що нічого про це не знають.

 40%

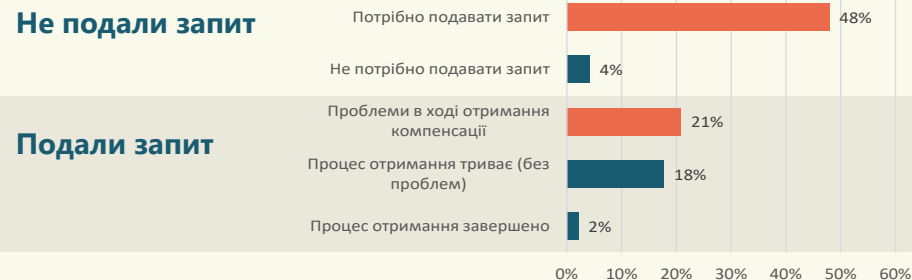
Серед ВПО, які володіють ЖЗМ у населеному пункті їхнього постійного проживання, **40%** зазначили, що воно було **пошкоджено або знищено**.

Показник 1. Доступ до механізму відновлення ЖЗМ

Із тих, хто повідомив про пошкодження або знищення свого будинку/житла, землі або майна [n=96], **52%** зазначили, що вони не подали запит на компенсацію, **39%** повідомили, що зробили це, і лише **2%** респондентів повідомили, що цей процес було повністю завершено.

Ті, хто повідомив про те, що вони не подавали запит або стикалися з проблемами в процесі отримання компенсації, відзначили такі найбільш поширені перешкоди: відсутність фото або відеозаписів, що підтверджують знищення (**32%**); житло знаходиться на непідконтрольних Уряду України територіях (**23%**); перешкоди адміністративного характеру, пов'язані з поданням запиту (**20%**); документи, які підтверджують право власності, були втрачені або знищені і не були відновлені (**15%**).³⁰

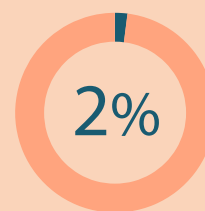
Рисунок 12. Рівень прогресу у поданні запиту на компенсацію серед переміщених ДГ, які до лютого 2022 року володіли житлом і повідомили, що станом на зараз воно пошкоджене або знищене

Досягнення критерію 4: ефективний механізм відновлення ЖЗМ

Дані свідчать про те, що лише **2%** переміщених ДГ, які володіли ЖЗМ і зазнали пошкодження та потребували компенсації, отримали її на момент збору даних. Оскільки закон про компенсацію за пошкоджене та знищене майно було ухвалено лише за два місяці до збору даних (23 березня 2023р.)³¹, під час майбутнього раунду ретельно відстежуватимуться зміни у

Досягнення критерію оцінюється за наступним показником:

Успішна та завершена процедура компенсації за пошкоджене ЖЗМ

Середня частка переміщених ДГ, які повідомили про отримання компенсації, з-поміж власників знищених ЖЗМ у населеному пункті їхнього постійного проживання, які повідомили про потребу в компенсації.

Цільовим орієнтиром є показник у 100%.

5 ДОСТУП ДО ОСОБИСТОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

КРИТЕРІЙ 5.

Доступ до особистої та іншої документації

ВПО повинні мати доступ до документів, необхідних для отримання державних послуг, повернення власності та майна, участі у виборах або досягнення інших цілей, пов'язаних із довгостроковими рішеннями.

Показник 1. Доступ до особистої документації та механізм відновлення у разі її втрати

Лише **5%** переміщених ДГ у МКП повідомили про втрату частини важливих особистих документів з лютого 2022 року. Із них [n=12] половина спробувала відновити свої документи. Половина з тих, хто намагався це зробити, зіткнулася з перешкодами (переважно затримками).

5%

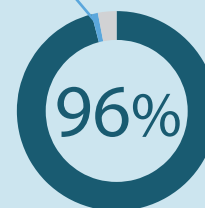
переміщених ДГ повідомили про втрату принаймні одного важливого адміністративного документа з лютого 2022р.

Досягнення критерію 5: доступ до особистої та іншої документації

Більшість (**96%**) переміщених ДГ повідомили, що у них є усі адміністративні документи. Коли вони втрачали важливі документи, їм часто вдавалося їх відновити. Однак деякі з них не починали процес відновлення.

Досягнення критерію оцінюється за наступним показником:

97%
(непереміщені особи)

Доступ до особистої документації та/або її успішне відновлення у разі втрати

Частка переміщених ДГ, які повідомили, що не втрачали особисту документацію або мали змогу відновити втрачені документи.

6 ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї

КРИТЕРІЙ 6. Возз'єднання сім'ї

Сім'ї, розлучені в результаті переміщення, повинні возз'єднатися якомога швидше, особливо за наявності дітей, людей похилого віку або інших вразливих членів родини.

Показник 1. Возз'єднання сім'ї

Загалом **29%** переміщених ДГ у МКП повідомили, що з лютого 2022 р. вони розлучені з одним чи кількома членами сім'ї. З них [n=74], **36%** повідомили, що вони були розлучені принаймні з однією людиною похилого віку (у віці старше 60 років) і **14%** - з щонайменше однією дитиною (у віці до 18 років). Серед ДГ, які були розлучені з одним чи кількома членами родини, **61%** повідомив про перешкоди з возз'єднання сім'ї.

Основною перешкодою для тих, хто вказав, що стикався з проблемами возз'єднання сім'ї [n=45], було те, що члени сім'ї не могли перетнути лінію фронту.

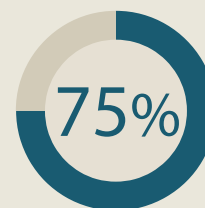

29% переміщених ДГ повідомили про **розлучення з членом сім'ї** з лютого 2022 р.

Досягнення критерію 6: возз'єднання сім'ї

Дані свідчать про те, що загалом значна частка ВПО розлучена зі своєю сім'єю (**29%**). Крім того, серед тих, хто був розлучений з родиною, більшість респондентів зазначила такі перешкоди до возз'єднання, як неможливість перетину лінії фронту для членів ДГ. Зрештою, **75%** повідомили, що не розлучені з жодним членом сім'ї.

Досягнення критерію оцінюється за наступним показником:

Не розлучені з жодним членом сім'ї або успішно возз'єдналися

Частка переміщених ДГ, які повідомили, що не розлучені з жодним членом сім'ї або змогли успішно возз'єднатися з членами сім'ї після попереднього розлучення.

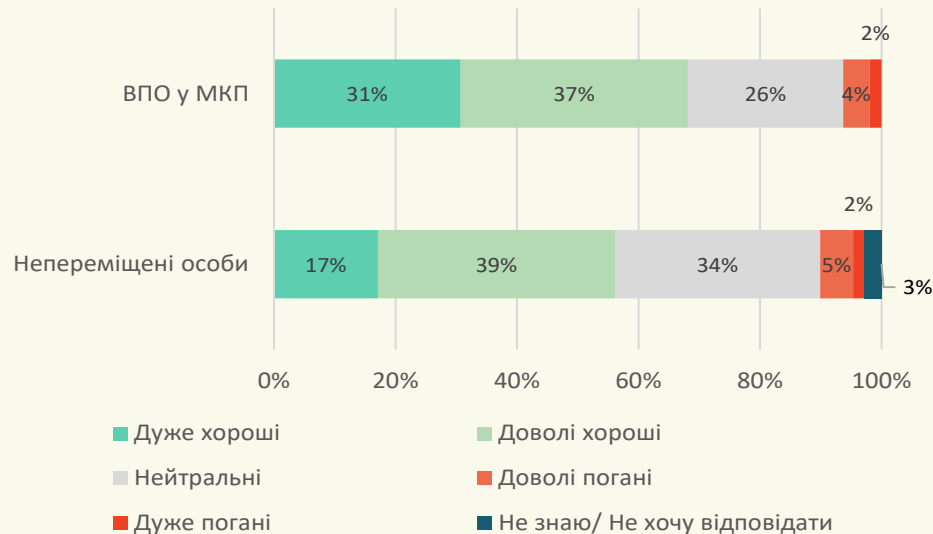
Цільовим орієнтиром є показник у 100%.

7 СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

Показник 1. Соціальна згуртованість між ВПО та непереміщеними особами

У обох підгрупах було зафіксовано загалом задовільний рівень взаємовідносин між ВПО та непереміщеними особами у м. Ужгород та Мукачево. **68%** переміщених ДГ в МКП зазначили, що відносини були "дуже хороші" (32%) або "хороші" (**45%**). Аналогічно, **56%** непереміщених осіб, теж позитивно їх оцінили.

Рисунок 13. Повідомлений рівень взаємовідносин між ВПО та непереміщеними особами

КРИТЕРІЙ 7. Соціальна згуртованість

Соціальна згуртованість, інклюзивність та розуміння між ВПО та непереміщеними особами, роблять можливою довгострокову інтеграцію, спільну відповідальність та стійкість.

Фактори, що впливають на рівень соціальної згуртованості

Серед ВПО та непереміщених респондентів, які оцінили відносини в діапазоні від "нейтральних" до "дуже хороших" [n=621], на питання про чинники, які **позитивно** впливають на соціальну згуртованість, представники обох підгруп відзначили наступне: відчуття довіри та солідарності (**64%**), активна участь обох груп у спільних ініціативах (**45%**), одна мова (**26%**) і схоже культурне та релігійне походження (**18%**).

Серед ВПО та непереміщених респондентів, які оцінили відносини в діапазоні від "нейтральних" до "дуже поганих" [n=256], на питання про чинники, які **негативно** впливають на соціальну згуртованість, представники обох підгруп відзначили наступне: стереотипи (**58%**), різні мови (**47%**), брак довіри та солідарності (**26%**), а також суб'єктивне сприйняття відсутності бажання в обох групах взаємодіяти один з одним (**19%**).³²

Переважна більшість ВПО (**80%**) зазначила, що ніхто з членів їхнього домогосподарства не брав активної участі в соціальних або політичних справах громади впродовж місяця до збору даних. Решта **20%** переміщених ДГ вказали, що принаймні один член їхнього домогосподарства брав участь у роботі місцевих благодійних організацій або інших суспільно-політичних груп.

7 СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

Довіра та солідарність

були найчастіше згадуваним фактором, який **ПОЗИТИВНО** впливає на соціальну згуртованість між ВПО та непереміщеними особами.

Стереотипи

були найчастіше згадуваним фактором, який **НЕГАТИВНО** впливає на соціальну згуртованість між ВПО та непереміщеними особами.

Показник 2. Дискримінація

Незважаючи на загалом позитивне почуття соціальної згуртованості між ВПО та непереміщеними особами, до **19%** переміщених ДГ зазначили, що впродовж останніх трьох місяців до збору даних вони або один з членів їхнього домогосподарства стикалися з випадками дискримінації через статус ВПО. Загалом, **17%** переміщених ДГ повідомили про наявність у них відчуття дискримінації при спробі отримати доступ до основних послуг, **11%** – при спробі орендувати житло, **10%** – при спробі отримати соціальні послуги та **6%** – при спробі отримати доступ до ринку праці.

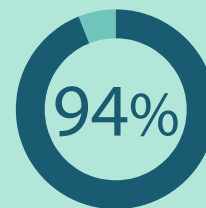
19%

переміщених ДГ повідомили про випадки, коли вони відчували дискримінацію через статус ВПО.

Досягнення критерію 7: Соціальна згуртованість

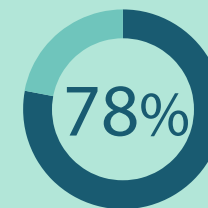
Дані свідчать про наявність загалом позитивного почуття соціальної згуртованості між ВПО та непереміщеними особами у м. Ужгород та Мукачево, оскільки **94%** респондентів оцінили рівень відносин від "нейтрального" до "дуже хорошого". Разом з тим, слід зазначити, що **19%** переміщених ДГ у МКП повідомили, що відчували дискримінацію, що вказує на потенційні напрямки для роботи з покращення даної ситуації. Крім того, очевидно, що ВПО, які проживають у МКП, мало залучені у соціальні ініціативи приймаючої громади.

Досягнення критерію оцінюється за наступними показниками:

Позитивне сприйняття соціальної згуртованості

Частка ДГ з обох підгруп (ВПО та непереміщені особи), які оцінили відносини між двома спільнотами в діапазоні від "нейтральних" до "дуже хороших".

Відсутність відчуття дискримінації

Частка переміщених ДГ, які повідомили, що не стикалися з випадками дискримінації через статус ВПО впродовж трьох місяців до збору даних.

Цільовим орієнтиром є показник у 100%.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

СТОРІНКА 2

1. MOM, [Опитування загального населення, Раунд 13](#), червень 2023 (англійською)
2. Там же.
3. Згідно з оцінками, наданими в головному переліку національного кластеру CCCM.
4. Місцева інтеграція – це процес, завдяки якому ВПО можуть досягти довгострокових рішень у місці перебування відповідно до Рамкової програми МПК з пошуку довгострокових рішень (2010 р.).
5. Кластер CCCM, [Стратегія на 2021-2023 рр.](#), 2021 р. (англійською)
6. REACH, [Мультисекторальний індекс вразливості ВПО в місцях компактного проживання. Раунд 5](#), листопад 2022 р.
7. REACH, [Моніторинг місць компактного проживання ВПО в Україні: Раунд 8](#), травень 2023 р.
8. Непереміщені ДГ – це місцеве населення Ужгорода та Мукачеве, яке не було переміщене внаслідок конфлікту під час збору даних.
9. МПК, [Рамкова програма з пошуку довгострокових рішень в інтересах ВПО](#), 2010 р. (англійською)
10. REACH, [Параметри проведення дослідження довгострокових рішень CCCM](#), червень 2023 р. (англійською)

СТОРІНКА 4

11. Контрольна група – це визначена група осіб у дослідженні, яка слугує базою для порівняння з іншими групами, що розглядаються.
12. Згідно з оцінками, наданими в головному переліку національного кластеру CCCM.
13. Зручна вибірка – це не ймовірнісний метод, згідно якого дослідники обирають учасників, виходячи з їхньої доступності та наявності, а не з довільного системного підходу.
14. Індикативні результати дають попереднє уявлення про напрям або характер явища, що досліджується.
15. Репрезентативні результати ґрунтуються на вибірці, яка систематично та випадково формується відбирається таким чином, щоб точно відобразити різноманітність та розподіл відповідних характеристик, притаманних всьому населенню.
16. МПК, [Рамкова програма з пошуку довгострокових рішень в інтересах ВПО](#), 2010 р. (англійською)

СТОРІНКА 6

17. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.

СТОРІНКА 7

18. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.
19. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.
20. 3% ДГ повідомили про намір поїхати в інше місце в межах країни, а 2% – за кордон.

СТОРІНКА 8

21. Усі визначення критеріїв взято з [Рамкової програми МПК з пошуку довгострокових рішень в інтересах ВПО, 2010 р.](#) (англійською)

СТОРІНКА 9

22. Міжнародний фонд «Відродження», [Освіта ромів](#), січень 2015 р.

СТОРІНКА 10

23. Кластер з управління та координації місць компактного проживання ВПО в Україні, [Стратегічна програма](#) (англійською), 2022 р.

СТОРІНКА 12

24. Питання розмежування понять офіційного та неофіційного працевлаштування було залишено на розсуд кожного респондента.

СТОРІНКА 14

25. Тут під державними соціальними виплатами маються на увазі наступні види допомоги: пенсійні виплати, виплати для ВПО, виплати, пов'язані з війною, програми допомоги малозабезпеченим, а також соціальні виплати на основі критеріїв вразливості.
26. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.
27. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.
28. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.

СТОРІНКА 15

29. Сума 4 000 грн була визначена на основі орієнтовного розміру прожиткового мінімуму, встановленого Мінсоцполітики до лютого 2022 року.

СТОРІНКА 17

30. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.
31. Глобальний кластер з питань житла, [Інформаційна записка про Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна»](#) (англійською), червень 2023 р.

СТОРІНКА 20

32. Питання з кількома варіантами відповідей, тому сума не дорівнює 100%.